

Copyright © 2018 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2019 • 7(17) • 105-122

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 13 Mart 2019
 Kabul | 01 Nisan 2019

1923-2018 Yılları Arasında Sosyal Hizmet Kurumlarının Uygulamış Oldukları Gençlik Hizmetleri Üzerine Kronolojik Bir Bakış*

İhsan Yılkan**

Ömer Miraç Yaman***

Öz

Genç ve gençlik kavramları, tarih boyunca her zaman var olmuştur. Ancak sosyal bir kategori olarak ortaya çıkması modern zamanlara denk gelmektedir. Yapılan bu çalışmanın konusu, gençlik ve gençlik politikalarının temel alınıp bu doğrultuda korunmaya muhtaç gençlere yönelik uygulamaların ve hizmetlerin neler olduğunu değerlendirmesidir. Çalışmanın yöntemi, betimleyici ve tarihidir. Betimleyici çalışma ile ele alınan kurumların ilişki ağlarının ve işleyiş süreçlerinin betimlenmesi hedeflenmiş, tarihi araştırma ile de ele alınan süreçte “geçmişte ne oldu?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de 1923 yılından 2018 yılına kadar gençlik alanında, farklı kurumlar çalışmış olmasına rağmen sosyal hizmet perspektifiyle çalışan temelde üç kurum bulunmaktadır. Bunlardan ilki önceki adıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti olan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumudur. İkincisi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve üçüncüsü; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıdır. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’nun kuruluşu; savaş yıllarına ve Cumhuriyet’in ilk kurulduğu yıllara denk gelmesi itibarı ile gençliğe yönelik pek fazla hizmetinin olmadığı görülmektedir. Daha sonra SHÇEK ve ASPB döneminde korunmaya muhtaç gençlere yönelik sunulan hizmetlerin daha sistemli ve daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun en büyük nedenini; ÇEK’in bir sivil örgüt kurumu olmasının aksine, SHÇEK ve ASPB’nin ise devlet kurumları olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Genç, Gençlik, Gençlik Politikası, Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Sosyal Hizmet.

* Bu çalışma Doç. Dr. Ömer Miraç YAMAN danışmanlığında İhsan YILKAN’ın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, İstanbul, ihsanyilkan04@gmail.com
 ORCID: 0000-0001-5520-2003

*** Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Sağlık Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, omermirac@gmail.com
 ORCID: 0000-0001-9989-857

Abstract

The emergence of youth in different forms throughout history as a social category occur at the same time as modern times. The aim of this study is to evaluate the practices and services for young people in need of protection of social work institutions on the basis of youth policies. The method of study is descriptive and historical. It is aimed to describe the relation system and working process of the institutions which discussed with descriptive study, the answer to the question "What happened in the past?" is sought in the process which discussed with historical study. In this context, there are basically three institutions working with social work perspective in the field of youth from 1923 to 2018, although different institutions have worked in this field. First of them is the Child Protection Agency of Turkey (TÇEK) which was named as Himaye-i Etfal Cemiyeti (Children's Protection Society of Turkey) before. The second is the Social Services and Child Protection Agency (SHÇEK) and the third is the Ministry of Family and Social Policy (ASPB). It is observed that the establishment of the Child Protection Agency has not much service for youth since it coincided with the war years and the first years of the republic. It is seen that the services established after a while for young people in need of protection during the period of SHÇEK and ASPB are more systematic and more effective. The main reason for this situation is that, unlike the fact that the Child Protection Agency is a non-governmental organization, SHÇEK and ASPB are state institutions.

Keywords: Young, Youth, Youth Policy, Child in Need of Protection and Social Work.

Giriş

Dünyada gençlere yönelik ilgi giderek artmaktadır. Bu konuda Türkiye'de de buna paralel etkiler görülmektedir. Yaşlanan dünya nüfusuna karşı, ülkelerin genç nüfusa sahip olmak istemesi ve bu doğrultuda çalışmalar yürütmesi, gençleri geleceğin şekillendiricileri ve sahipleri olarak görmeleri vb. nedenler bu ilgiyi artırmaktadır. Yani bütün toplumlarda potansiyelini kullanabildiği sürece, genç nüfusa sahip olmak bir avantaj olarak görülmektedir.

İnsanlık tarihinin %99'una denk gelen avcı-derleyicilik, tarım ve erken sanayileşme dönemi toplumların, bizim anladığımız anlamda "genç"e ne gereksinimi vardı ne de onun aylıklığını sistematik olarak besleyecek kadar lükse sahiplerdi. Tabi her zaman olduğu gibi bazı ayrıcalıklı kesimler bulunmaktaydı, yani burada doğuştan ayrıcalıklı zümreler kolej ve lise öğrencileri kastedilmektedir, bunlarda o dönemlerin ergenleri olarak kabul edilmektedirler (Yaman, 2013, s. 45). Bu ayrıcalıklı zümreler dışında geriye kalan sınıfların üyesi olan bireyler fiziksel olgunluğa erişir erişmez üretim ilişkileri içerisinde yer alarak evlendirilmekte ve çalışın bir yetişkine dönüşmekteydiler. Bunun sonucu olarak birey hem toplumsal sisteme entegre edilecek hem de verili olan sistem karşısında güçlü ancak aynı zamanda tecrübesizliğinden kaynaklanabilecek olan 'tehlikeli enerjiden' de uzak tutulacaktır (İnanır, 2005).

Türk Dil Kurumunun genç tanımlamasına bakıldığında; genç, “yaşı ilerlememiş, ihtiyar karşıtı”, “gelişmesini tamamlamamış olan”, “dinç”, “zihin bakımından yeterince gelişmemiş, toy”, “yeni gelişmekte olan, kısa geçmişi olan” anlamlarına gelmektedir. Köknel’e (1981) göre, genç belli bir yaş dilimi aralığında duygu, düşünce, davranış ve tutumlarında bir gelişme gösteren kişidir. Başka bir tanımda ise genç; okuyan ya da tam bir meslek (iş) sahibi olamamış, evlenmemiş, ebeveyni ile beraber yaşayan veya onların desteği ile hayatına devam eden bireyler olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004, s. 34-35). Bu tanımların yanı sıra gençlik, kültürel, kurumsal, politik nedenlerden dolayı ülkeden ülkeye farklı değerlendirilmektedir (Gündoğan, 1999, s. 65). Bu durum sadece gençliğe ait değildir, yaşın her evresi tarihi süreç ve kültürel farklılıklara bağlı olarak başkalaşabilmektedir (Wyn ve White, 1997). “Bir kişi ne zaman “genç” olarak kabul edilir?” sorusuna Denstad (2014, s. 20) gençlik kavramının, biyolojik olarak belirlenmekten ziyade, toplumsal olarak inşa edildiğini; bunun anlamının zamana, toplumun sosyoekonomik gelişimine ve hatta kime sorduğunuza bağlı olarak değişiklik gösterdiğini belirtmektedir. İnanır (2005), biraz daha farklı bir bakış açısı getirerek gençliği, günümüz için tarihin bir kazanımı ve de insanlığın bir ‘lüks’ü olarak tanımlamaktadır.

Gençlik ve gençlik dönemi yaş kategorisine bakıldığında uluslararası kurum ve kuruluşların farklı sınırlar belirledikleri görülmektedir. Bunlardan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği kendisine üye olan ülkelere bağımsız olarak 15-24 yaş arasındaki kişileri genç olarak tanımlamaktadır (Youth-Social Policy and Development Division, 2013, s. 1). Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’nin belirlediği yaş aralığı 15-28 olup fakat bazı durumlarda bu yaş aralığını 13-30 olarak daha geniş kullanmaktadır (European Commission, Youth In Action Programme, 2013).

2012 yılında 6,9 milyar olan dünya nüfusunun 2050 yılında 8,9 milyar yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu artışın büyük çoğunluğu geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelere meydana gelecektir (GSB, 2013, s. 4). 2016 yılında, 79 milyon 814 bin 871 kişiden oluşan Türkiye nüfusunun %16,3’ünü (12 milyon 989 bin 42 kişi) 15-24 yaş grubundaki gençler oluşturmaktadır (TÜİK, 2016).

Bu kadar fazla genç nüfusa sahip olan Türkiye’de gençlerin yaşamış olduğu çeşitli sorunlar da bulunmaktadır. Türkiye’de özellikle 1950’li yıllardan sonra gençlik sorunlarının kaynağında; sanayileşme, kentleşme süreçleri ile ortaya çıkan çağdaş toplumların sorunlarına paralel sorunlar yer almaktadır (Kafadar, 2003). Yentürk ve Başlevent (2008) Türkiye’deki genç nüfusun önemli sorunlar yaşadıklarını belirtip eğitimsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanmanın bunlardan sadece bazıları olduğunu ifade etmektedir. Yaşanan sorunların bireysel donanım ve motivasyon eksikliği ile açıklanamayacak kadar geniş boyutlarının olduğunu ve sadece istihdam olanağı elde etmekle de bu sorunların aşılamayacağını belirtmektedirler. Dünya gençliğinin de benzer sorunlar yaşadığı, nitekim 2007 yılında Dünya Kalkınma Raporu’nun temasını “Kalkınma ve Gelecek Nesil” olarak belirten Dünya Bankası gençlik sorunlarını, işsizlik, yoksulluk, sağlık, aile kurmak, yurttaş olmak olarak belirtmiştir (Yentürk ve Başlevent, 2008). Sorunların var olması çözümlerini

de gerektirmektedir. Bu doğrultuda devletler gençlerin sorunlarını çözmek ve gençlik potansiyelinden el verdiği seviyede yararlanmak için politikalar üretmektedirler. Gençlik politikası, devlet ve sivil toplumun destek vermesi sonucu, gençlere yönelik ve gençlerle birlikte oluşturulan kapsayıcı bir eylemsel uygulamadır. Her ne kadar gençlik politikalarının ulusal otoriteler tarafından düzenlendiği varsayılsa da, küreselleşen dünyanın jeopolitik işbirliği ile gençlik politikaların ulusal sınırları aştığı söylenebilmektedir (Williamson, 2007, s. 57).

Gençlik politika tarihinin 20. Yüzyılın 60'lı yıllarına denk geldiği görülmektedir. 1950'li yıllardan günümüze bu politikalarda değişiklikler yaşanmıştır. 50'li yıllarda gençler için paternalist politikalar üretilirken bunlar daha sonra "gençler bizim geleceğimizdir" anlayışına evrilmiştir. 50'li yıllarda gençlik alanında devletin rolü önemli ölçüde artmıştır. Şimdiler de ise çoğu devlet ulusal politikalarını gençliğin ihtiyaçları, ilgileri ve gereksinimlerine dayalı olarak yapmaktadırlar (Dibou, 2012, s. 19). Türkiye açısından bakıldığında ise Acar (2008), gençlik alanında çalışan herkesin Türkiye'de gençliğe yönelik düzenlemelerin oldukça yüzeysel ve bununla birlikte dağınık olduğunu söylemenin yanlış olmadığı üzerine hemfikir olduğunu söylemektedir. Şentuna (2010) ülkemizdeki gençlik politikalarını değerlendirirken Türkiye'de gençlik politikalarının hazırlık ve pratikte uygulama aşamasında gençliğin kendisi hakkında alınan kararlarda söz sahibi olamaması; planlama, karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil olamaması, gençliğin bir üst örgüte sahip olamaması (ulusal gençlik konseyi yoksunluğu) ve bilgi alış verişi sağlayamamaları, hükümet ve diğer bütün kamu kurum ve kuruluşlarının önünde eşit olarak çıkmalarına engel olmaktadır.

Bu çalışmada koruma altındaki gençlere yönelik sosyal hizmet kurumlarının uygulamış oldukları politika ve hizmetlerin bir betimlemesi yapılmıştır. Bu yapılırken sosyal hizmet kurumlarının gençlik uygulamaları çocuk hizmetleri adı altında olduğundan yani gençlik ve çocuk hizmetleri birbirinden ayrı olmadıklarından dolayı gençliğe yönelik politika ve uygulamalar çocuk hizmetleri ile beraber değerlendirilmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalardır. Nitel araştırmalar; alan notları, mülakatlar, görüşmeler, fotoğraflar, kayıtlar ve günlüklerle yapılmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2005, s. 3). Nitel araştırmalarda algılar ve olaylar doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ele alınmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45). Nitel araştırmanın türlerinden olan tarihi araştırma bu araştırmada tercih edilmiştir. Tarihi araştırmalarda, belirlenen dönemin dokümanlarının okunması veya o dönemde yaşayan kişilerle görüşülmesi ile o süreçte neler yaşandığına dair bilgiler elde edilir. O dönemde neler yaşandığı ve bunların neden meydana geldiği araştırmacı tarafından doğru bir şekilde açıklanmaya çalışılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz

ve Demirel, 2015, s. 19). Bu doğrultuda 1923 yılından 2018 yılına kadar olan süreçte, sosyal hizmet kurumlarının uyguladığı gençlik politikaları kronolojik olarak bakılmıştır. Bu zaman aralığı içerisinde var olan ve ulaşılabilen belgeler, makaleler, mevzuat, raporlar ve uygulamalar incelenmiştir. Bu dönemlerde de kendi içerisinde sınıflandırılarak dönemler arası karşılaştırmalar yapılmış ve gençlerle ilgili yapılan politikalar karşılaştırmalı olarak anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma betimleyici tarzdadır. Betimleyici araştırmacının temel unsurları olarak kabul edilen; toplumsal ilişki ağlarının ve işleyiş süreçlerinin betimlenmesi, çalışılan konuya dair verilerin sahadan bulunup çıkarılması gibi özelliklerinden istifade edilmiştir. Tarihi (historical) araştırmalar kapsamında tarihi dokümanların dikkatlice okunarak “geçmişte ne oldu?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu doğrultuda süregelen durum tam ve dikkatli bir şekilde incelenmiştir. Cooper (2010; akt. Creswell, 2016, s. 28)’a göre, literatür taramasının dört temel amacı bulunmaktadır; ilki başkalarının yaptığı çalışmaları bir araya getirmek, ikinci amaç, önceden yapılmış çalışmaları eleştirmek, üçüncü amaç, ilgili literatür arasındaki bağlantıyı kurmak ve dördüncü son amaç ise alandaki temel konuları tartışmaktır. Bu çalışmada Cooper’in ilkeleri göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Verilerin toplanması ve analizinde, örnekleme belirlenen tarihler dönemlere ayrılmıştır. Bu tarihler; 1923-1935 yılları arası, 1935-1983 tarihleri arası, 1983-2011 yılları arası ve son olarak 2011 yılı ve sonrasını kapsamaktadır. Belirlenen tarihlerin bu dönemlere ayrılmasının nedeni, çocuklara yönelik uygulamalarda esas görevi üstlenen Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin dönüşümüdür. Bu dönemlerde Cemiyetin gerek isim gerek yapısal değişimlere uğraması, verilen hizmetlerde de farklılaşmalara yol açtığından dolayı araştırmada bu dönemler esas alınmıştır. 1923-1935 yılları arasında Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin yapmış olduğu gençlik alanındaki faaliyetlere; konuyla ilgili kitaplar, makaleler ve resmi gazetede yer alan mevzuat incelenerek ulaşılmıştır. 1935-1983 yılları arasında Çocuk Esirgeme Kurumu ile ilgili veriler; resmi gazetede yer alan mevzuat, kurumla ilgili broşürler, ilgili literatür, kurumun faaliyet raporları, tanıtım kitapçıkları incelenerek tespit edilmiştir. 1983-2011 yılları arasındaki bilgilere ulaşmak amacıyla SHÇEK ile ilgili raporlara, yönetmeliklere, ilgili literatüre, SHÇEK’e ait iç yönetmeliklere ulaşılmıştır. Son olarak 2011 ve sonrasında gençlik (çocuk) alanıyla ilgili uygulamaların yoğunlaştığı kurum olan ASPB ile ilgili veriler için bakanlığın strateji planlarına, faaliyet raporlarına ve ilgili mevzuata bakılmıştır.

Bunlarla birlikte, Resmi Gazete olmak üzere, Milli Kütüphane, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi, Ulusal Tez Merkezi, TUBİTAK-ULAKBİM, TO-KAT (Toplu Katalog Tarama), YÖK Tez Tarama Kataloğu, Google Akademik, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Arşivi, Gençlik ve Spor Bakanlığı Arşivi vb. birçok kütüphane ve veri tabanı sitesinden veriler toplanmıştır. Yukarıda adı geçen kurumların uyguladığı politikalar ayrı ayrı incelenmiş ve bu doğrultuda çalışma analiz edilmiştir.

Bulgular

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu

Himaye-i Etfal Cemiyeti: Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ne zaman ve nerede kurulduğu ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Himaye-i Etfal Cemiyeti ilk defa 1908 yılında Kırklareli de yerel düzeyde kurulduğu (Çavuşoğlu, 2005, s. 4) ve bu mevcudiyetin Balkan Savaşları boyunca sürdürüğü görülmektedir. Daha sonra bu kurum 1917 yılında İstanbul'da da kurulmuş ve çalışmaları birleştirilmiştir. 11 Ağustos 1917 (1333) tarihinde Himaye-i Etfal Cemiyeti, padişah iradesi ile kamu yararına çalışan cemiyet olarak kabul edilmiştir (Albayrak, 1988; Çavuşoğlu, 2005, s. 4). Kurumun simgesi olan üçgenin uçlarını 'sıhhat, ahlak, irfan' kelimeleri oluşturmaktadır ve içerisinde ise bir hilal bulunmaktadır (Okay, 1999, s. 22). Kurtuluş savaşı sırasında anne babası şehit düşen çocukları himaye etmek amacıyla 30 Haziran 1921 tarihinde henüz Cumhuriyet resmen ilan edilmeden önce Himaye-i Etfal Cemiyeti, dernek statüsünde tekrar kurulmuştur (Albayrak, 1988; Atalay, 1988, akt. Çengelci, 1996, s. 6; Çavuşoğlu, 2005, s. 4). Bunun yanı sıra Cemiyetin, çalışmalarına 1 Ekim 1921 tarihinde başladığı bilinmektedir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin faaliyetleri göz önünde tutulduğunda; faaliyetlerin daha çok 0-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik olduğunu söylemek mümkündür. 12 yaşından büyük olan çocuklara yönelik hizmetlerin ise manevi boyutta olduğu belirtilmektedir (Çavuşoğlu, 2005, s. 18). Yapılan araştırmalar sonucunda Himaye-i Etfal Cemiyetinin gençlere yönelik herhangi bir çalışmasının olduğu görülmemiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin devamı niteliğinde olan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine isim değiştirmiştir (Çavuşoğlu, 2005, s. 18). Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nden farklı bir kurum olmayıp cemiyetin temelleri üzerine kurulmuştur.

Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun çalışmaları ve politikası, şehit çocuklarını korumaya yönelik olmuştur. Yani kurumun ilk yıllarında amacının çok kısıtlı (Acar, 2005, s. 18) olduğu söylenebilmektedir. Bu duruma ÇEK 1946 yılında yayınladığı "25. Yıl 1921-1946" adlı kaynakta Fevzi Çakmak'ın durumla ilgili gözlem ve ÇEK'ten isteklerine şöyle yer vermektedir: İstiklal Harbi'nde, savaş alanı olan köylerde kimsesiz çocukların çokluğunu ve yıkılmış olan evlerin duvar diplerinde yaşayan bu yavruların korunmaları gerektiğini vurgulamıştır. ÇEK'in daha sonraki yıllarında durum biraz daha değişmiştir. Nitekim yine Kurumun 25. Yıl eserinde kurum vizyonunda; çocuğu yalnızca anne babasız, kimsesiz olduğu için korumanın sadece kısır bir merhamet işi olduğunu, buna karşın modern çocuk koruma sistemlerinin daha fazla iş yaptığını ve Türkiye'de çocuk davasının vatan ve millet davası olarak tanımlaması gerektiği vurgulanmaktadır.

ÇEK anayasası, işlediği konular ve çalışmalar itibarıyla ilk dönemlerde doğrudan gençlere yönelik çalışmalar yapmamıştır. Bu durumun çeşitli sebepleri vardır. İlki ve en önemlisi yukarıda da değinildiği üzere ülkenin içerisinde bulunduğu durum, savaş sonrası olması, yoksulluk ve açlığın olması, savaşta ebeveyn kaybından dolayı kimsesiz çocuklar sorununun patlak vermesidir. İkincisi ise dünya toplumlarında olduğu gibi gençliğin bir

evrim sürecinden geçmesidir. Şöyle ki modern zamanlara kadar gençlik diye bir olgudan söz etmek pek mümkün değildi. Nitekim İnanır (2005) gençliği günümüzün bir lüksü olarak görmektedir.

ÇEK'in Gençlik Çalışmaları

Talebe Sofraları ve Aşevleri: Aşevleri ve talebe sofralarının amacı, öncelikle yoksul kimsesiz çocukların beslenme ihtiyacını karşılamaktır. Gençlere yönelik ise ÇEK Genel Merkezinin on birinci ve on ikinci senesinde yapılan genel kongrede sunulan raporda, *“Daha büyük bilhassa mektep çağındaki çocukların gıdasını temin üzere açılmış olan 28 aşevinin faaliyetleri takdire şayandır.”* (Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti Umumi Merkezi, 1934, s. 9). 1946 yılı itibarıyla toplamda 112 adet talebe sofrası ve 38 tane aşevinin olduğu görülmüştür (ÇEK Genel Merkezi, 1948).

Çocuk Yuvaları: Köymen (2005, akt. Acar, 2005, s. 29) gençlerin de çocuk yuvalarından yararlandığına dair veriler sunmaktadır. Köknel annesinin ilk çocuk yuvası olan Atatürk Çocuk Yuvasında müdür olarak çalıştığını, kendisinin ilkökula başlayana kadar yurttaki kaldığını belirtmektedir. *“Yuvaya yeni doğmuş çocuklardan başlayarak her yaşta çocuk gelirdi. Yuva çocukları lise eğitimini tamamladıktan sonra da yurttaki kalır, üniversiteye ya da meslek eğitimine giderdi. Ablalarımız ve ağabeylerimiz boş zamanlarında küçüklerle ilgilenir, dikiş atölyelerinde çalışır, spor yapar, müzik dersleri verirdi.”* Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere genç bireylerin kurum bakımından faydalandığı görülmektedir. Ancak bu hizmetlerden kimlerin, kaç gencin, nereye kadar hizmet aldıkları konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Bakıcı Okulu ve Hemşirelik Koleji: Çocuk bakıcı okulları Çocuk Esirgeme Kurumunun kendi eleman ihtiyacını karşılama istediğinden doğmuştur. Bu fikirle hareket eden ÇEK Atatürk Çocuk Yuvası'nın bahçesinde 1929 senesinde Çocuk Bakıcı Okulu açılmıştır. Konu ile ilgili Birsen Gökçe, *“Çocuk yuvası içinde 1929 tarihinde tesis edilmiş olan Çocuk Bakıcı Mektebi kendisinden beklenen vazifeyi ifaya çalışmaktadır. Fenne uygun çocuk bakımını tamim en esaslı vazifelerimiz arasındadır... İlk zamanlarda talebe kadrosu yirmi idi, şimdi ise ellidir. Ortaokul talebesi tercihen alınmaktadır. 1939 yılı sonuna kadar yetmiş altı talebe mezun olmuştur. Mektep iki senedir.”* demektedir (akt. Acar, 2005, s. 33). Çocuk Bakıcı Okulunun zamanla yetersiz görülmesi nedeniyle okul, Hemşire Koleji haline getirilmiştir.

Hemşire Koleji de Çocuk Bakıcı Okulu çizgisinde hizmetler vermeye devam etmiştir. Ancak eğitim ve öğretim daha kaliteli hale getirilmeye çalışılmıştır. Okul ilk zamanlarda hem ilkököl hem de ortaokula öğrencilerini kapsamış olup daha sonraki dönemde lise koleji olarak işlemiş, gençlere yönelik hizmet sunan bir kurum olmuştur.

Gönüllü Ablalar: 1964 yılında yapılan Gönüllü Ablalar projesi, kurumun kendi bünyesinde bulunan çocuk ve gençlerden ziyade dışarıdaki genç kızlara dönük bir çalışma olmuştur. Yaz aylarında okulların tatil edilmesi ile kurumdaki hemşirelere yardımcı olunması amacıyla genç kızlar yardıma çağırılmıştır. Gönüllü olacak bu ablalar için basın büyük gayret göstermiştir. İlk yılında on beş genç kız katılmıştır. Daha sonra ki yıl ise bu oran beş altıya düşmüştür (Çavuşoğlu, 2005, s. 127).

Kurumun Gençlere Yönelik Yaptığı Diğer Çalışmalar: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, yaptığı çalışmalar açısından gençleri odak noktasına almamıştır. Kurumun faaliyetleri ilk zamanlarında tamamen çocuklara yönelik olmasına karşın ilerleyen yıllarda kurum, hizmet politikasını genişletmiştir. Bu doğrultuda birden çok çalışmaya imza atmıştır. Yapılan çalışmaların doğrudan gençleri hedef almaması gençlerin bu hizmetlerden faydalanmadığı anlamına gelmemektedir. Çocuk yurtları, hemşire okulları, talebe sofraları, yarışmalar, sergiler, poliklinikler vb. birçok hizmetten gençlerde faydalanmıştır. Kurumun gençlere yönelik hizmetleri şu ifadelerle özetlenebilmektedir: *“Himaye edilip yetiştirilen çocukların, Kurum Genel Merkezinde ve yuvalarda birer dosyaları vardır. Genel Merkez, çocukları, hayata atılıp iş sahibi oluncaya kadar takip eder; mali yardım, çocuğun durumuna göre, 18 yaşına kadar kesilmeyebilir.”* (ÇEK, tarihsiz, s. 29-30).

Bir diğer mevzu genç kızlara yönelik kurumun sunmuş olduğu hizmetlerdir. ÇEK'in yayınlarında bu durum şöyle açıklanmaktadır: *“Kurum, kız çocukları evleninceye kadar yuvadan ayırmamakta, onları çocuk bakıcı okullarında veya hemşire okullarında yetiştirmekte, evlendiklerinde her türlü yardımı yapmaktadır.”* (ÇEK, tarihsiz, s. 30).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Türkiye’de sosyal hizmet alanında ve özellikle sosyal hizmetin çıkış noktası olan çocuk alanında, cumhuriyet tarihinden itibaren çeşitli kurum ve kuruluşlar görev yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında darüleytamların kaldırılmasının ardından devlet, çocukların korunması ve bakımı noktasında geri çekilmiştir. Bu görev de bir nevi devlet kurumu gibi işleyen ve özellikle ilk yıllarında, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere bürokrasiden birçok kişinin ilgilendiği bir kurum olan Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (Himaye-i Etfal Cemiyeti) etkin rol almıştır. Daha sonraki dönemlerde çocuk alanında ortaya çıkan sorunların artması bu sorunların ÇEK nezdinde çözülemeyişinden dolayı devlet tekrar bu alana dâhil olma zorunluluğu hissetmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak 1949 yılında ilk Çocuk Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Daha sonra ki dönemlerde bu kanun tekrar revize edilmiştir. Ancak bu dönemden sonra da devlet ve sivil kurumların işbirliğiyle hizmetler yürütülmüştür. En son 1983 yılında 2828 sayılı Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) açılarak bu çok başlılığa son verilmiş ve alana dair tüm yetkiler SHÇEK’e verilmiştir.

SHÇEK’in amacı, sosyal hizmetlerin tek elde toplanması (Yolcuoğlu, 2009), sosyal ve ekonomik yoksunluk yaşayan aile ve bireylere yardım etmek (Çengelci, 1998, s. 1) ve kurum bakımına aldıkları çocukların kendine yetebilecek yaşa kadar yetiştirmek (İnan, 1996) olarak açıklanmaktadır.

SHÇEK’in Gençlere Yönelik Yapılan Çalışmalar

Kurum Bakımı: Kurum bakımı, farklı nedenlerden kaynaklı bir aile ortamında bulunmayan çocuk ve gençlerin herhangi bir kan bağı olmayan benzer durumdaki çocuk ve gençlerle topluca ve gruplar halinde barındırılması durumuna karşılık gelmektedir. Kurum bakımı, biyolojik ebeveynlerin yerini alan yetişkinler tarafından çocukların bakılması, korunması, yetiştirilmesi şeklinde yapılan bakım yöntemidir (Cılga, 1984; Ferguson, 1975, s. 212 akt. Demirbilek, 2000; Akyüz, 1991; Şenocak 2005, s. 110).

Sevgi Evleri: Şenol ve Dinç (2016), sevgi evlerini yetiştirme yurtları ile kıyaslayıp yurtlara göre, çocukların kendi odasına sahip ve ev ortamına daha yakın yaşama imkânı verdiğini belirtmektedirler. Sevgi Evleri, çocukların toplu yaşamın beraberinde getirdiği riskleri ortadan kaldırmak, ev ortamı ve aile sıcaklığının oluşturulmaya çalışıldığı kuruluşlardır. Bu evlerde ortalama (0-12 ve 13-18 yaş grupları olarak iki ayrı yaş kategorisinde) 10-12 çocuk kalmaktadır. Bu evler müstakil (genellikle iki katlı), bahçeli ve bağımsız binalardır (Saçan, 2010, s. 71; SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2011, s. 41). Saçan (2010, s. 71)'a göre, 2009 yılında 13-18 yaş grubuna ait 5 sevgi evi bulunmakta ve bu evlerde mevcut 209 çocuk kalmaktadır.

Çocuk Evleri: Çocuk Evleri, çocuklara yönelik hizmetler arasında Türkiye'de kurum bakımı modelleri içinde en güncel olanı ve aynı zamanda en sağlıklı olanı kabul edilmektedir. Çocuk Evleri, 5395 sayılı Kanun ile korunmaya muhtaç olduğu belirlenen çocuklara yönelik, *"her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezlerinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evlerdir."* 5 Ekim 2008 tarihinde çıkarılan Çocuk Evlerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında çıkarılan yönetmelik aslında en temel anlamıyla Çocuk Evleri hizmet amacını açıklamaktadır. Bu doğrultuda 2007 yılı itibarı ile 13-18 yaş arası gençlere hizmet sunacak 15 ev açılmıştır. Bu sayı 2008 yılında 22'ye yükselmiştir (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 2009, s. 76).

Yetiştirme Yurtları: Sosyal hizmet bağlamında gençlik alanında yapılan en kurumsal çalışma yetiştirme yurtlarının açılmasıdır. 1949 yılında ilk KMÇHK'nin çıkarılması üzerine Ankara ve Bilecik olmak üzere ilk yetiştirme yurtları açılmıştır (Tulay, 1959). Demirbilek (2000), yetiştirme yurtlarını, *"13-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç gençlere bakmak, korumak, eğitimlerini tamamlamak, meslek sahibi ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır."* olarak tanımlamaktadır. SHÇEK'in 2008 yılına ait faaliyet raporuna bakıldığında Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı altında 112 adet yetiştirme yurdunun olduğu görülmektedir. Bu kuruluşlarda 3.739 tane kız, 6.402 erkek olmak üzere toplam 10.141 çocuk kalmaktadır.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri: SHÇEK'in gençlere yönelik bir hizmeti de 1997 yılında 572 sayılı KHK ile SHÇEK Kanuna eklenen Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM)'dir. ÇOGEM, SHÇEK Kanunu ile belirlenmiş korunmaya muhtaç çocuklar tanımı içinde çocuk ve gençlerin; bireysel, ailevi, sosyal ve ekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak, sosyal bakım, kuruluş bakımı vb. programlardan yararlandırılması için ön incelemelerinin yapıldığı geçici barınma ve rehabilitasyon olanaklarının sunulduğu gündüzlü veya yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Çengelci, 1998, s. 81-82).

Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi: 2007 yılında 2828 sayılı Kanunla eklenen Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, suça sürüklenmiş veya ceza infaz kurumunda sonra haklarında korunma kararı çıkarılan çocuklar tespit edildikten sonra bu çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirlemek (Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 2009) ve davranış bozukluklarını rehabilite edebilmek amacıyla iyileştirme süreci bitene kadar geçici süre

bakımın sağlandığı kuruluşlardır. Bu süre içerisinde çocuk ile ailesi, yakın çevresi ve toplumla ilişkilerinin düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. 7-18 yaş grubuna hizmet veren bu kuruluşlar ayrı ayrı yapılandırılmışlardır.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi: Duygusal, cinsel ve(ya) bedensel istismara uğramış çocuklara yönelik onların olumsuz yaşam deneyimlerini ve yaşadıkları travmaların sonuçları ile başa çıkmak için kurulmuş rehabilitasyon merkezleridir. Bu süreç içerisinde çocuğun ailesi, yakın çevresi ve toplumla kaynaştırılması, ilişkilerinin düzeltilmesi amaçlanmaktadır. Bu kuruluşlar kız ve erkek çocuklarına ayrı ayrı yapılandırılmış olarak hizmet vermektedirler.

Gençlik Evleri: Gençlik Evleri uygulaması, gençlerin 18 yaşını doldurmaları ile birlikte, koruma kararının kalkması üzerine yeni yaşamın eşiğinde onlara bir süre daha destek olmak amacıyla planlanmış bir hizmet modelidir. Bu gençlerin meslek elemanları tarafından en kısa sürede topluma adaptasyonları sağlanmaya çalışılmaktadır. Kendi kendine yetebilme ve toplumla kaynaşmayı amaçlayan bu hizmet modelinde gençlik evleri gencin yetiştirme yurdundan kendi evine geçiş sürecinde bir ara uyum kuruluşu olma özelliği göstermektedir (SHÇEK 2009 Faaliyet Raporu, 2010, s. 71). Çengelci (1998, s. 78-79) 1998 kurum verilerinin sayılarını verirken 5 tane gençlik evinin olduğunu belirtmektedir. 2009 yılına gelindiğinde Türkiye’de Ankara ve İstanbul olmak üzere iki tane bulunmaktadır.

Kurum Bakımından Ayrılan Gençlerin Yasal Durumu: Kurum bakımı çocuk reşit oluncaya kadar sürmektedir. 2828 sayılı Kanunun 24. maddesine göre, korunma kararının alınmasını gerektiren şartların ortadan kalkması üzerine kurum yetkililerinin teklifiyle mahkemelerce çocuk reşit olmadan da korunma kararı kaldırılabilir gibi yetkililerin önerisi üzerine ve çocuğun rızası alındıktan sonra (Şenocak, 2005, s. 91-92) 18 yaşından sonra da korunma kararı devam ettirilebilmektedir. Korunma kararının devam etmesi için bazı şartların olması gerekmektedir.

18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan;

- Ortaöğrenim okuyan gençler 20 yaşına kadar
- Yükseköğretim okuyan gençlerin koruma kararı 25 yaşına kadar devam ettirilebilir.

Öğrenim görmeyen 18 yaşını dolduran gençlerin bir iş veya meslek sahibi edilmesi, kendi kendilerine yetebilmeleri amacıyla korunma kararı 20 yaşına kadar devam ettirilebilmektedir. Bunun yanında, korunma kararı kalkmış fakat tek başına hayatını sürdüremeyecek olan genç kızların ve engelli gençlerin de kurum bakımları devam etmektedir.

3413 Sayılı Kanun: Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurum bakımından sonra çocukların yaşamlarını desteklemek için yapılan en önemli düzenleme 3413 sayılı kanunun çıkarılmasıdır (Cılga, 1994, s. 74). Bu kanun ile her yılın başında, hangi kamu statüsü olursa olsun (Çengelci, 1998, s. 55), kamu kurum ve kuruluşları mevcut kadroların binde biri oranında bir bölümünü ayırarak bakım kurumlarındaki gençlerin işe alınmaları görevi yüklenmiştir. SHÇEK 2009 Faaliyet Raporuna göre, 1988 yılından 2009 yılına kadar 31.859 genç 3413 Kanun gereği işe yerleştirilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı¹

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulması ile SHÇEK'in tüm yetkileri Bakanlığa devredilmiş ve SHÇEK kapatılmıştır. ASPB'nin açılması üzerine SHÇEK'in bazı hizmetleri aynen sürdürülmüş fakat bazı hizmet ve uygulamalarında değişikliğe gidilmiştir. Buna örnek olarak çocuk ve gençlik hizmetleri verilebilmektedir. Zira SHÇEK döneminde çocuk ve gençlik hizmetleri birbirinden ayrılmaktadır. Ancak ASPB bu hizmet alanlarını birleştirerek Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı altında toplamıştır.

ASPB'nin Gençlere Yönelik Çalışmaları

Gençlere Yönelik Sosyal ve Ekonomik Destek (SED): Sosyal ve ekonomik destek yardımı, yoksul olan ailelerin çocuklarının kendi yanlarında kalması amacıyla Bakanlık tarafından aileye verilmektedir. ASPB'nin öncelikli hedefi korunmaya muhtaç çocuklara hizmet sunmaktır. Bu doğrultuda çocuğun korunmasını gerektirecek nedenin ekonomik sorun olduğu takdirde aileye yardım yapılarak çocuğun kurum bakımından ziyade ailenin yanında bakılması öncelenmektedir.

Kurum Bakımı: Gençlere yönelik kurum bakımı veren kuruluşlar; çocuk evleri, sevgi evleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yuvalarıdır. Çocuk ve gençlere yönelik kuruluş bakımından önce, her çocuğun toplumun temel çekirdeği olan aile yanında yetiştirilmesine öncelik verilmektedir. Aile yanında bakılacak imkânı olmayan çocukların aile sıcaklığını yaşayabilecekleri çocuk evleri ve sevgi evlerinde kalmaları yaygınlaştırılmaktadır (ASPB 2011 Faaliyet Raporu, s. 79).

Çocuk Evleri: 2011 yılında 13-18 yaş grubuna hizmet veren Çocuk Evlerinden 119 tane mevcuttur. Bu evlerde toplam 725 gence bakım sunulmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Raporuna göre, 2018 yılı sonu itibarıyla 0-18 yaş gurubuna hizmet veren 1.192 çocuk evinde toplam 6.199 çocuğa hizmet verilmektedir.

Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri): 2011 yılı itibarı ile ASPB'ye bağlı olarak gençlere yönelik hizmet veren kuruluşlardan, 13-18 yaş grubuna hizmet veren 25 tane sevgi evi bulunmaktadır. Bu evlerde 931 tane gence hizmet verilmektedir. 2018 yılına geldiğinde 111 çocuk evleri sitesinde 0-18 yaş arası toplam 6.383 çocuğa kuruluş hizmeti verilmektedir (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018). Çalık (2012), sevgi evlerinin çocuk evlerine oranla daha izole bir yaşam sunduğunu belirtmektedir.

Yetiştirme Yurtları: 2011 yılında kız ve erkek yetiştirme yurtları olarak ayrı ayrı toplam 89 yetiştirme yurdu bulunmaktadır. Bu yurtlarda toplam 4342 gence hizmet verilmektedir (ASPB 2011 Faaliyet Raporu, s. 80). ASPB 2016 yılı faaliyet raporuna bakıldığında ise, bu sayıların büyük oranda azaldığı ve 8 yetiştirme yurdunun olduğu bu yurtlarda toplam 396 çocuğa bakıldığı görülmekte, 2018 yılına geldiğinde ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının verilerine bakıldığında yetiştirme yurdunda kalan çocuk ve gencin olmadığı

¹ 2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak isim değiştirmiştir.

görülmektedir (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018). Yetiştirme yurtlarının böyle bir azalma göstermesi “hizmet dönüşümü” kapsamında değerlendirilmektedir. Nitekim hizmet dönüşümü ile yetiştirme yurtlarının tamamen kapatılması hedeflenmektedir. Kışla tipi kuruluşlar olan yetiştirme yurtlarının kapatılıp yerine aile ortamına yakın çocuk evleri sitesi veya çocuk evleri yapılmaktadır.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM): İl müdürlüğü bünyesinde çocuk evlerine ait hizmetler ile mali harcamaları takip etmek, genel işleyişi düzenlemek, denetlemek ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlamak için oluşturulmuştur. 2016 itibari ile Türkiye’de toplam 75 ilde 77 ÇEKOM hizmet sunmaktadır (ASPB 2016² Yılı Faaliyet Raporu, s. 85).

Çocuk Koruma, İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM): Korunmaya muhtaç çocukların veya suça sürüklenen çocuklar hakkında mahkeme kararı alınıncaya kadar ve(ya) en uygun hizmet modeli belirleninceye kadar çocuğa temel bakım ve barınma sağlayan birimlerdir. 2013 yılı faaliyet raporuna göre, hizmet dönüşümü kapsamında hizmeti sonlandırılan 30 kuruluş yerine ÇOKİM açılmıştır. 2016 yılı itibari ile Türkiye’de 41 ilde toplam 49 ÇOKİM bulunmaktadır.

Hizmet Dönüşümü: Hizmet dönüşümü politikasının amacı, birkaç basamakta sıralanabilmektedir. İlk önce çocukların kurum bakımına alınmadan aile yanında desteklenerek, aile odaklı hizmet modelinin uygulanmasıdır. Kurum bakımı altında bulunan çocuklarda ise öncelikle aile yanına döndürülmesi, evlat edinme ve koruyucu aile yararlandırılması olmaktadır. Aile bakımı modelinden yararlanamayan aynı zamanda toplu bakım modeli altında (çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları) bulunan çocukların çocuk evlerine veya çocuk evleri sitesine (sevgi evleri) yerleştirilmeleri öncelenmiştir. Bunun yanında suça sürüklenen veya suç mağduru çocukların ihtisas kuruluşlarına naklinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Hizmet dönüşümü kapsamında toplu bakım modelinden vazgeçilerek, yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları hizmetleri sonlandırılmaya başlanmış ve 2017 yılı itibari ile bu süreç tamamlanmıştır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2017).

Çocuk Destek Merkezleri: Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri olarak da adlandırılan Çocuk Destek Merkezlerinin 2015 yılında yayınlanan Yönetmeliği’ne göre; kuruluşun amacı suça sürüklenmiş, suç mağduru veya sokakta sosyal tehlikelere karşı karşıya kalması nedeniyle haklarında koruma kararı veya bakım tedbiri verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyan çocuklara, bu ihtiyacı giderilinceye kadar geçici olarak hizmet verilmesi olarak belirtilmiştir. 2018 yılı itibari ile Türkiye’de toplam 63 çocuk destek merkezinde toplam 1.632 çocuğa hizmet verilmiştir (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018). Çocuk Destek Merkezlerinde yaşları 11’den büyük olan çocuklara yönelik hizmetler verilmektedir. Çocuk Destek Merkezleri kendi içerisinde suça sürüklenen çocuklar, suç mağduru çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar, refakatsiz sığınmacı çocuklar, gebe çocuklar ve

---

2 Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2017 ve 2018 yıllarına ait derleyici (daha önceki yıllarda olduğu gibi) faaliyet raporları sunulmadığından ötürü bazı kısımlarla ilgili veriler için en güncel rapor olarak 2016 yılının verileri kullanılmıştır.

çocuk anneler, madde bağımlısı çocuklara yönelik destek merkezleri olarak ayrılmıştır. Bakanlığın gençlere yönelik yaptığı en temel hizmetlerin başında gelmektedir.

Anka Çocuk Destek Programı: 2014 yılı Aralık ayında uygulanmaya başlanan Anka Çocuk Destek Programı, çocukların bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak çocuklarda olumlu tutum ve davranış değişikliği oluşturmayı, olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan sorunları sağıltmayı amaçlamaktadır. Bu program Çocuk Destek Merkezlerinde uygulanacak Psikososyal Destek ve Müdahale Programı geliştirilmesi amacıyla bakanlık yetkilileri, saha çalışanları ve akademisyenlerden oluşan bir çalışma grubu tarafından Çocuk Destek Merkezlerinde kalan çocuk ve ailelerine yönelik geliştirilmiştir.

Gençlere Yönelik Eğitim Politikaları: Çocukların örgün eğitim içinde kalmalarına ve başarılarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Özel okullara gitmeleri için okullarla protokoller düzenlenmektedir. Çocukların başarılarının artırılması amacıyla kamu kurum ve kuruluşları ile de protokoller düzenlenmekte, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak yükseköğretime geçen öğrencilere burs bağlamak için çalışmalar yürütülmektedir. Aynı zamanda yükseköğretime geçen öğrencilerin Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtlarında kalmaları, burs, kredi ve harç ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak, il müdürlüklerin bilgisi doğrultusunda çocuğun ilgi ve yeteneğinin olduğu alanda eğitime yönlendirilmesi, gençlere iş ve meslek seçimi noktasında rehberlik edilmesi, okula devam ve başarılarının takip edilmesi vb. hizmetler Bakanlığın başlıca görevleri arasında yer almaktadır (ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu, s. 186-187). 2015-2016 eğitim öğretim yılında YGS-LYS (Yüksek Öğrenime Geçiş Sınavı-Lisans Yerleştirme Sınavı) sınavlarına toplamda 456 genç girmiştir. Bunların 336'sı bir yükseköğrenim durumuna geçiş yapmıştır. 119 tanesi 4 yıllık fakültelere, 217 tanesi ise 2 yıllık meslek yüksekokullarına yerleşmeye hak kazanmıştır (ASPB 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s. 82).

İşe Yerleştirme Politikası: Kurum bakımı altında olan korunmaya muhtaç gençlerin işe yerleştirilmesi 2828 sayılı Kanun'un ek 1. maddesine göre yapılmaktadır. 6518 sayılı Kanunun 20. (ek madde 1) maddesine göre, işe yerleştirme hakkından yararlanacak gençlerin kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirilmesinde merkezi sınav sonucu veya kura çekilişi sonucu atanması hükmü getirilmiştir. Lise ve üstü öğrenim durumundakilerin KPSS sonucuna göre memur ünvanlı kadrolara, ilköğretim ve ilköğretim mezunları ise kura yöntemi ile hizmetli kadrolarına atanması hükmü getirilmiştir. 2828 Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzükte, bu hizmetten faydalanmak için reşit oluncaya kadar sosyal hizmet kuruluşlarında kalmak, bir koruyucu aile yanında kalmak veya aynı ve nakdi yardım yapılarak ailesinin yanına gönderilen korunmaya muhtaç çocuk olmak zorunluluğu vardır. Yapılan düzenleme ile kamu kurum ve kuruluşlarının açılan kadrolarının binde birini ve bin kişiden az istihdam yapan kamu kurumlarının da en az bir kontenjan açma zorunluluğu getirilmiştir. Bu hizmetlerden yararlanmak için 18 yaşını bitirdikten sonra veya bakım ve koruma tedbirinin kalkmasıyla çocuğun iki yıl içerisinde ASPB'ye başvurması gerekmektedir. İşe alımda öncelik sırası lisans, ön lisans ve ortaöğretim mezunlarıdır. Bu madde kapsamında kurum bakımı almış gençler bu haktan sadece bir

kere yararlanabilmektedir. Bu doğrultuda 2014 yılı içerisinde 3168 kontenjan açılmıştır (ASPB 2014 Yılı Faaliyet Raporu, s. 152-153). 2018 yılı itibari ile bu sayı 3274 olmuştur (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018).

İş hayatına uyum semineri: Kurum bakımına alınan ve 6518 sayılı kanun gereği işe yerleştirilen gençlere yönelik işe hazırlamak için eğitici seminer verilmektedir. Buradan amaç gençlerin, görev yerlerini, işe uyumu için yeterli donanımı sağlamak, memuriyette sahip olunan hak ve ödevler, görev ve sorumluluklar, işe başlayacağı kurumun idari yapısı ve kurumun protokol düzeni vb. konular hakkında Bakanlık tarafından gençlere İş Hayatına Uyum Semineri vermektir (ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu, s. 189). İl müdürlüklerinde orada işe başlayacak olan gençlere yönelik bir günlük uygulanan bir programdır. 2014 yılında bu seminerden 1446 kişi, 2015 yılında 1629 kişi ve 2016 yılında ise 1091 kişi bu seminerden faydalanmıştır.

Kurum Bakımı Sonrası SED Yardımı: Kurum bakımında yetişip daha sonra kurumdan ayrılmak zorunda olan gençlere yönelik işe yerleştirme sürecinde bütün gençler işe yerleştirememektedir. Kurumdan ayrıldıktan sonra hayatını idame ettiremeyen gençlerin il müdürlüklerine müracaatı üzerine Sosyal Ekonomik Destek Yönetmeliğinin 6 (c) maddesi gereğince kendilerine destek sağlanmaktadır. Aynı madde de çocukların en fazla 18 yaşına kadar SED yardımından faydalanacaklarını ancak desteklenmedikleri takdirde eğitimine devam edemeyecek olanlardan ortaöğretime devam edenler için 20 yaşına kadar bu hizmetin verilebileceği belirtilmektedir. Ekonomik destek alırken 18 yaşını dolduran gençlere meslek kurslarına devam etmeleri için bir defalığına ve en fazla bir yıllığına ekonomik yardım yapılmaktadır.

Kurum Bakımı Sonrası Rehberlik Çalışmaları: 2016/1 sayılı çıkarılan Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımı ve Bakım Sonrası Rehberlik Hizmetleri Genelgesi'nde, kurum bakımı sonrası reşit olan veya akademik yaşamlarını tamamlayan gençlerin izlenmesi ve ihtiyaç duydukları rehberlik çalışmalarını yapmak amacıyla gencin isteği doğrultusunda 1 yıl içerisinde 3'er aylık süre ile izleme ve rehberlik çalışmaları için il müdürlükleri bünyesinde bakım sonrası rehberlik izleme ve değerlendirme komisyonu oluşturulmuştur.

Kurum Bakımındaki Gençleri Hayata Hazırlama Eğitimi: Kurum bakımı altında olan 16 yaşından büyük gençlere "Hayata Hazırlama ve Rehberlik" konusunda İŞ-KUR ve ASPB'nin işbirliği ile eğitim verilmektedir. Buradan amaç, karşılıklı görüş alış verişinde bulunarak, uygulamada karşılaşılan zorluklarla ilgili deneyimlerin paylaşılması sonucu bu zorluk ve sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesi, beklentilerin karşılanması ve tecrübelerin paylaşılmasıdır (ASPB 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s. 82).

Nar Taneleri: Güçlü Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi: Nar Taneleri Projesi; kız yetiştirme yurtlarında kalan 18-24 yaş arasında genç kızların eğitim, kariyer ve iş sorunlarına dikkat çekip toplumdaki önyargıları değiştirmek amacıyla oluşturulmuştur. 2009 yılında yetiştirme yurtlarında kalan genç kızlara yönelik bir proje iken 2014'ten sonra bakanlıkça süresi uzatılmış ve kız-erkek tüm gençlere yönelik uygulanmıştır (ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu, s. 214-215).

Ben² (Ben Kare) projesi: Proje, bakım altında bulunan gençlere fotoğrafçılığı tanıtmaya amaçlı taşımaktadır. Proje 7 bölgeden 70 amatör genç fotoğrafçıyı bir araya getirmiştir. Toplumsal hayata katılım noktasında genç fotoğrafçıları bir araya getiren proje, doğa fotoğrafçılığının öğrenilmesi, toplumda koruma altındaki gençlere yönelik algının iyileştirilmesi, gençlerin sosyal ve kişisel olarak geliştirilmesi vb. amaçlanmıştır (ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu, s. 216).

Gençlik Kampları: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında 2013 yılında imzalanan işbirliği protokolüne göre her yıl ve farklı illerde olmak üzere gençlere yönelik kamplar düzenlenmektedir. Her yıl ASPB, Gençlik ve Spor Bakanlığı'ndan kurumlarda kalan gençler için kontenjan ayırmaktadır. ASPB 2016 yılı faaliyet raporuna göre bu kapsamda 1200 kontenjan ayrılmıştır.

Diğer çalışmalar: Kurum bakımında olan kız çocuklarına yönelik pozitif ayrımcılık gerektiren bir uygulama ile korunma kararı devam eden kızlardan evlenenlere çeyiz yardımı yapılmaktadır. Bunun dışında 18 yaşından veya kurum kararı kalktıktan sonra yaşamlarını idame ettiremeyecek olan kız çocuklarının kurum bakımında kalmasında bir sakınca görülmemektedir.

ASPB'nin çocuk ve gençlere yönelik birçok proje ve çalışması bulunmaktadır. 2015 yılında STK işbirliği ile yaptığı "Kızlar Atakta" adlı projeye 12-18 yaş arasında 25 engelli ve 75 engelli olmayan 100 genç katılmıştır (ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu, s. 190). Aynı yıl içerisinde 14-25 yaş arasındaki gençler için ASPB ve Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) işbirliği ile gençlere bilinçli harcama becerisi kazandırma ve mevcut kaynakları etkin kullanma etijimi verilmiştir. Bu tür çalışmaların yanı sıra Bakanlığın çocuk ve gençlere yönelik, satranç turnuvaları, voleybol şampiyonası, yüzme şampiyonası, Türkiye badminton şampiyonası, halk oyunları şenliği, yıldız erkekler sert güreş şampiyonası, masa tenisi şampiyonası vb. uygulamaları da bulunmaktadır.

Tartışma

Gençliğe yönelik farklı yaklaşımların olduğu bilinen bir gerçektir. Evrensel bir gençlik tanımının bulunmadığı, kültürel, tarihsel, sosyal, biyolojik vb. etmenlere bağlı olarak bu tanımın değiştiği görülmektedir. Gençliği, karakteristik ve genetik algılamak yerine bizzat gençliğin kendisi üzerine yoğunlaşılmalıdır. Toplumlar gençliğe sadece 'geleceğin kurtarıcıları' gözüyle bakılmaması gerektiği gençlik çalışanları tarafından bir konsensuse bağlanmıştır. Ancak Türkiye'de gençliğe, 19. yüzyıldan beri 'vatanın kurtarıcıları' misyonu yüklenmeye çalışılmaktadır. Bu durum bir 'gençlik efsanesi' (Bayhan, 2015) ve(ya) 'gençlik miti' (Acar, 2008, s. 288) durumuna evrilmiştir. Paternalist devlet anlayışı ile gençlerin yetiştirilmesi gerektiği kabul görmüştür. Özellikle kurum bakımına muhtaç olan gençler bu durumdan daha fazla etkilenmiştir. Fakat gençliğe dair bir hizmet veya politika uygulanması düşünülüyorsa, bunun gençliğin istek, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda olması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin savaşlardan yeni çıkmış ve yeni bir devletin kurulmuş olması sebebiyle birçok alanda eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu alanlardan biri ocuk ve gençlere yönelik yapılan hizmetlerdir. şöyle ki bu dönemde ocuk ve gençlere ilişkin yapılan hizmetlerin devlet elinden ziyade sivil kuruluşlar tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu alanda en bilinen kurum ise daha sonra ismi Türkiye ocuk Esirgeme Kurumu olarak değişecek olan Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'dir. Cemiyetin ne zaman kurulduğuna dair farklı görüşler mevcut olsa da; 1921 yılında İstanbul'da kurulmuştur (avuşoğlu, 2005, s. 4). Bununla beraber Karatay (2007, s. 179) 20'li 30'lu yıllarda ocuk ve gençlik alanında çalışmalar yapan belirgin bir adresin olmadığını ifade etmektedir. Bu dönemde birçok kamu kurumuna sorumluluğun verildiği ancak görevlerin dağınık olduğu görülmektedir. Gençlik politikaları itibari ile değerlendirildiğinde Cemiyetin özellikle ilk yıllarda hizmetinin olmadığı görülmektedir. Zira Cemiyetin ilk yıllarına ait mevzuatta, on üç yaşına kadar çocuklara hizmet verildiği bildirilmektedir (Acar, 2005, s. 22). Buna karşın avuşoğlu (2005, s. 18) gençliğe dair hizmetlerin manevi olarak srdrldğun ifade etmektedir. Ancak bununla ilgili de somut verilere pek rastlanmamıştır. Cemiyetin ocuk hizmetlerini sadece on üç yaş ile sınırlaması gençliğin sosyal hizmet kapsamı dışında tutulduğunu göstermekle birlikte bu durumun çeşitli sebepleri olabilmektedir. En önemli sebep; ülkenin bir savaş döneminden yeni çıkmış olması, savaşta ebeveyn kaybından ötürü kimsesiz ocuk sorunun patlak vermesidir. Bununla birlikte sosyal bir kategori olarak gençliğin henüz dünyada yer edinmediği de sebepler arasında sayılabilmektedir. Zira geleneksel toplumlarda on üç yaşlarından sonra kişiler genellikle evlendirilmekte ve yetişkinliğe geçilmiş olunmaktadır (Yaman, 2013, s. 46).

Mustafa Kemal Atatürk'ün yanı sıra birçok bürokratin da desteklediği Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin adı 1935 yılında değiştirilerek Türkiye ocuk Esirgeme Kurumu yapılmıştır. Türkiye ocuk Esirgeme Kurumu'nun gençlere yönelik yaptığı çalışmaları arasında talebe sofraları ve aşevleri, kurum bakımı, bakıcı okulu, hemşire koleji, gönüllü ablalar vb. Çalışmaların gençleri hedef aldığı görülmektedir. EK'in tarihsiz olarak yayınlanan bir nüshasında Kurumun görevinin, çocukları bir iş sahibi edinceye kadar bakması ile mükellef olduğunu belirtmektedir. Buradan gençliğe yönelik EK'in istihdam politikası da yrttğu görülmektedir fakat bu durumda ilgili fazla detaya rastlanılmamıştır. Kurumun, genç kızlara yönelik daha fazla imkan sağladığı görülmekte, kızlar evleninceye kadar yuvada kalmakta, onlara ocuk bakıcı okullarında ve hemşire kolejinde eğitim verilmektedir. Evlendikten sonra da evlilik yardımı yapılmaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda EK'in gençlere yönelik bazı hizmetlerinin olduğu ancak buna karşın çok fazla muğlaklığın olduğu da bir gerçektir. Zira tam olarak gençlerin ne zamana kadar kurum bakımından yararlanacağı, evlenecek kızlara ne kadar yardım yapıldığı, bakıcı okullarından ve hemşire kolejinden mezun olanların ne kadar maaşla çalıştıkları hakkında kesin bilgiler mevcut değildir.

SHÇEK'in gençlik politikaları açısından yapmış olduğu uygulamalarına bakıldığında EK'e göre hizmetlerin daha çeşitlendiği ve daha sistematik hale getirildiği görülmektedir. Bunun en açık göstergesi Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığının kurulmasıdır. Gençlere yönelik verilen hizmetler arasında kurum bakımında 18 yaşına kadar faydalanabilme imkanı

verilmiştir. Ancak bununla yetinilmemiş bazı durumlarda bu üst yaş sınırı daha yukarı çekilebilmiştir. Orta öğrenim gören gençler için bu yaş sınırı 20 iken yüksek öğretime devam edenlere 25 yaş sınırı getirilmiştir. Kızlar için kendi başlarına kadar yetebilecek duruma gelene kadar kurum hizmetinden faydalanabilecekleri belirtilmiştir (SHÇEK Genel Müdürlüğü, 1993, s. 15).

SHÇEK suça sürüklenmiş, suç mağduru ve sokakta yaşayan çocuk ve gençlere yönelik; koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleri ile hizmet sunmuştur. Bu hizmetler 2014 yılına kadar sürmüştür. Ancak bu hizmetlerin hem farklı isimlerle anılması hem de çocukların korunmaya muhtaçlığını ve mağduriyetlerine işaret ettiğinden bu kurumlar 2014 yılında isim değiştirilerek Çocuk Destek Merkezi olmuştur. Buradan ASPB'nin SHÇEK'ten farklı olarak bu hizmetleri tek elde toplamak istediğini, çocuk ve gençlerin kişilik yapısının bütünlüğünü ve onları rencide edecek etkenlerden kaçınması gerektiğini daha fazla önemsendiği görülmektedir.

SHÇEK 1983 yılından 2011 yılına kadar sosyal hizmet alanında görev yapan birincil kurum olmuştur. SHÇEK bünyesinde uygulamalarda tam istenen sonuçlar elde edilmemiş olsa da; önceki dönemde var olan kurumlardan daha sistemli bir mekanizma işlemiş ve sosyal hizmete ait hizmetler bir elde toplanmaya çalışılmıştır. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile SHÇEK kaldırılmış ve yetkileri bakanlığa devredilmiştir. ASPB dönemi sosyal hizmetler için yeni bir dönemi ifade etmektedir. Gençlik Hizmetleri Dairesi'nin kaldırılması da bu dönemin yenilikler arasındadır. Bu durumda ASPB'nin çocuk ve gençlik alanında yaptığı hizmetler SHÇEK dönemine oranla nispeten muğlaklaşmıştır. Çünkü gençlik ve çocuk hizmetlerinin hepsine çocuk hizmeti denilmiştir.

ASPB'nin gençlere yönelik, 11-18 yaş arasındaki suça sürüklenen veya suç mağduru çocuklara, sokakta yaşayan veya sokakta kalma riski yüksek çocuklara yönelik çocukları sokaktaki sosyal tehlikelere karşı korumak amacıyla geçici hizmet veren Çocuk Destek Merkezleri hizmeti bulunmaktadır. ASPB'nin bu hizmeti SHÇEK döneminde bir kaç kurum tarafından verilmekteydi. Çocuk Destek Merkezleri altında; suça sürüklenen çocuklara yönelik çocuk destek merkezleri, suç mağduru çocuklara yönelik çocuk destek merkezleri, sokakta yaşayan çocuklara yönelik çocuk destek merkezleri, refakatsiz sığınmacı çocuklara yönelik çocuk destek merkezleri, gebe çocuklar ve çocuk annelere yönelik çocuk destek merkezleri ve madde bağımlısı çocuklara yönelik çocuk destek merkezleri bulunmaktadır. Burada ASPB'nin çocuk destek merkezleri çatısı altında doğrudan gençlere (11 yaşından büyük çocuklar) yönelik birden fazla hizmetin olduğu görülmektedir. ASPB'nin bu çalışmaları SHÇEK ve ÇEK'ten daha sistemli ve çözüm odaklıdır.

ASPB döneminde eğitim açısından SHÇEK dönemine benzer bir politika uygulanmaktadır. Kurum bakımı bittikten veya reşit olduktan sonra orta öğretim gören gençlere 20 yaşına kadar ve yüksek öğretim görenlere ise 25 yaşına kadar hizmet sunulmaktadır. Bununla beraber kurumdan ayrılan gençlerin toplum içinde desteklenmesi, izlenmesi ve topluma

adaptasyonları amacıyla gençlerin rızası ile hizmetler verilmektedir. Gerek SHÇEK gerekse ASPB’de çocukların eğitimi öncelenmiş ve bu konuda yaş sınırları esnetilmiştir. Ancak ÇEK döneminde bu politika ön planda değildir. Nitekim ÇEK’in ilk yıllarında çocuklara 12 yaşına kadar hizmet sunulmuş daha sonra bu hizmet yaş sınırı 18’e çıkarılmıştır. Bu durumda ASPB ve SHÇEK’in ÇEK’e göre daha sistemli ve gelişmiş hizmetler sunduğunu söylemek mümkündür. İş ve meslek edindirme konusunda da ASPB’nin SHÇEK’e benzer politikalar izlediği görülmüştür. ÇEK bu konularda diğer iki kurum kadar anlamlı ve bütüncül hizmetler sunamamıştır.

Yaklaşık yüzyıllık süreçte sosyal hizmet kurumlarının gençlere yönelik farklı hizmetleri olmuştur. Bu hizmetler ilk zamanlarda çok nadir olsa da zamanın ilerlemesi ve ülkenin gelişmişlik düzeyiyle paralel olarak artmıştır. Yakın geleceğe en yakın kurumun eski kuruma oranla daha sistemli ve daha geniş hizmetler sunduğu görülmüştür.

EXTENDED ABSTRACT

A Chronological View of The Youth Services Implemented By Social Work Organizations Between 1923-2018*

İhsan Yılkan**

Ömer Miraç Yaman***

Introduction

Interest in young people in the world is increasing day by day. In this respect, Turkey also has parallel effects. Against the aging world population, countries want to have young population and work in this direction, to see young people as the shapers and owners of the future, etc. and this causes increase this interest. In other words, it is thought as an advantage to have a young population as long as it can use its potential in all societies.

When it is looked at the definition of young of Turkish Language Institution, it means “not increased age, anti-old,” “not completed its development”, “vigorous”, “not developed sufficiently in terms of mind,” “immature”, “newly developing, “short history”. According to Köknel (1981), the young is the person who makes progress in his/her emotions, thoughts, behaviors and attitudes in a certain age range. In another definition, the young

* This study is based on the master's thesis written by İhsan Yılkan under the supervision of Assoc. Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman

** Ph.D. Student, Istanbul University Cerrahpaşa, Department of Social Work, Istanbul, ihsanyilkan04@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5520-2003

*** Associate Professor, Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, Istanbul, omermirac@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9989-857

is defined as individuals who have not been educated or fully employed, who have not been married, who live with his/her parents or who continue their lives with their support (Kulaksızıoğlu, 2004, PP. 34-35). In addition to these definitions, the young is evaluated differently from country to country because of cultural, corporate and political reasons (Gündoğan, 1999, p. 65). This situation does not only belong to the youth, each stage of the age can be different depending on historical process and cultural differences (Wynn and White, 1997). To the question "When is a person considered to be young?", Denstad (2014, p. 20) states that the concept of youth is socially constructed rather than biologically defined, meaning that it differs depending on time, socio-economic development of society and even who you ask.

It is seen that the youth policy history coincides with the 60s of the 20th century. From the 1950s to the present, there have been changes in these policies. In the 50s, the patriarchal policies were developed for young people, and later they were translated into the understanding that "Young people are our future". In the 50s, the role of the state in the field of youth has increased dramatically. Now, most states are implementing their national policies based on the needs, interests and needs of young (Dibou, 2012, p. 19). From Turkey's perspective, Acar (2008) says that everybody worked in the field of youth has the same opinion that the regulations for young in Turkey are very superficial and in addition to this they are disorderly. When Şentuna (2010) evaluates the youth policies in Turkey, he mentions that unfortunately the young people have no right to comment on decisions maked about themselves, they cannot participate in planning, decision-making and implementation process, they do not have an upper organization (lack of the National Youth Council) and they cannot exchange information in the implementation and preparation process of youth policies in Turkey. This situation prevents the young from being equal in front of the government and all other public institutions and organizations.

In this study, a description of policies and services implemented by social work institutions for protected young people is made. In this process, the policies and practices for them are evaluated together with child services because the social work institutions are under the name of Child Services, which means that the youth and child services are not separate from each other.

Method

Research Model

Historical research, which is one of the kind of qualitative research, has been preferred in this research. In historical research, information about reading of documents of the determined period or discussing with the people living in that period and what happened in that time is obtained. It is tried to be explained correctly by the researcher that what happened in that time and why it occurred (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2015, p. 19). In this direction, the youth policies implemented by social work institutions were evaluated chronologically in the process from 1923 to 2018. Within this period, documents, articles, legislation, reports and applications which are available and accessible were examined. During this time, comparisons were made between periods by categorising in itself and policies related to young people were tried to be understood comparatively.

Data Collection and Data Analysis

In the data collection and analysis, dates specified in the sample are divided into periods. These dates include between 1923-1935, between 1935-1983, between 1983-2011, and finally between 2011 and beyond. The reason of division is the transformation of *Himaye-i Etfal Cemiyeti* which takes the main role in child-oriented practices. In this period, both the name and the structure of this society have changed and this situation has caused differentiations in the services provided so these periods are based on in the research. Practices in the field of youth carried out by *Himaye-i Etfal Cemiyeti* between 1923-1935 have been reached by examining relevant books, articles and legislation in the Official Gazette. Between 1935-1983, the data on the Child Protection Agency (ÇEK) have been determined by examining legislation in the Official Gazette, brochures relevant to institution, relevant literature, activity reports of the institution and introductory booklets. In order to reach the information between 1983-2011, the reports and internal regulations related to SHÇEK, regulations and relevant literature have been reached. Finally, the ministry's strategy plans, activity reports and relevant legislation have been reviewed for the data related to ASPB, which is the institution where practices on the field of young (child) intensify in 2011 and beyond.

In addition to this, the data is collected from many libraries and database sites like the National Library of Turkey, İstanbul University Library, Hacettepe University Library, Ankara University, National Thesis Center, *TUBITAK* (scientific and technological research council of Turkey) –*ULAKBİM* (Turkish national academic network and information center), *TO-KAT* (collective catalog screening), *YÖK* (council of higher education), Thesis Screening Catalogue, Google Academic, the Ministry of Family and Social Policy Archive, the Ministry of Youth and Sports Archive, etc. The policies implemented by the institutions mentioned above have been examined separately and the study has been analyzed accordingly.

Results

The Child Protection Agency of Turkey

The Child Protection Agency of Turkey, which is the continuation of *Himaye-i Etfal Cemiyeti* (Children's Protection Society), changed its name at the request of Mustafa Kemal Atatürk in 1935 (Çavuşoğlu, 2005, p. 18). It is not a different institution from this society, but it is founded on the basis of the society.

Taking into account all practices of *Himaye-i Etfal Cemiyeti*, it is possible to say that the activities are mostly aimed at children between 0-12 years old. It is stated that services for children over 12 are in a spiritual dimension (Çavuşoğlu, 2005, p. 18). As a result of the research, it is not observed that this society has any work for young people.

The constitution of the society for the children's protection did not work directly towards young people in the first periods as regards to matters and studies which it worked on. There are various reasons for this situation. The first and most important one as mentioned above, is the condition of the country, to be in post-war period, poverty and hunger, and the problem of orphan children due to parental loss in the war. The second

is that youth is going through an evolutionary process in world societies. That is to say, it is not possible to mention about the fact named youth until modern times. Indeed, İnanır (2005) considers the youth as a luxury of today.

The Social Services and Child Protection Agency

In the field of social work and especially in the field of children, which is the starting point of social work in Turkey, there has been various institutions and organizations since the establishment of the republic. In the early years of it, the state retreated in the matter of protection and care of children after the abolition of Ottoman orphanages. The Child Protection Agency of Turkey (*Himaye-i Eftal Cemiyeti*), which functions like a state institution and many people from the bureaucracy and in particular to Mustafa Kemal Atatürk are interested in it especially in its first years, has taken an active role in this task. The state felt obliged to be involved in this field again because problems about children increased and could not be solved by ÇEK in next periods. In this respect, the first child protection law was enacted in 1949. This law was revised later. However, services were carried out in cooperation with the state and civil institutions after this period. The Social Services and Child Protection Agency was opened in 1983 with the Law No. 2828 and this title was abolished and authorization about this field was given to SHÇEK.

The aim of this agency is described as to gather all social services in one hand (Yolcuoğlu, 2009), to help families and individuals with social and economic deprivation (Çengelci, 1998, p.1) and to raise children who are in the protection of the institution until they are in self-sufficient age (İnan, 1996).

The Ministry of Family and Social Policies¹

When the Ministry of Family and Social Policies (ASPB) established in 2011, all powers of SHÇEK were transferred to the ministry and SHÇEK was closed down. With the opening of ASPB, some services of SHÇEK were continued in the same way, but some services and practices were changed. Child and youth services can be given as an example to this. They were separated from each other during the period of SHÇEK. However, ASPB combined these services under the name of the Child Services General Directorate.

Discussion

In the first years of the republic, it is seen that there are many deficiencies in many fields in the country because it has just come out of wars and a new state has been established. One of them is services for children and young people. It is observed that these services were provided by non-governmental organizations rather than by the state in this period. The most well-known institution in this field is *Himaye-i Eftal Cemiyeti* whose name will then be changed as the Child Protection Agency of Turkey. It is seen that the society has no service especially in the first years when it is evaluated with regard to youth policies. Yet, it is reported that children are provided service until the age of thirteen in the legislation related to first years of the society (Acar, 2005, p. 22). On the other

---

¹ In 2018, the Ministry of Family and Social Policies changed its name as the Ministry of Family, Labour and Social Services.

hand, Çavuşoğlu (2005, p. 18) states that youth services continue morally. But there is no concrete data about it. The society's limitation of child services to only thirteen years of age shows that the young is excluded from social work and there are various reasons of this situation. The most important reason is that the country has just come out of a war, and that there are homeless children due to the loss of parents in the war. In addition to this, it can be considered to be one of the reasons that youth as a social category has not yet taken place in the world. Because people are usually married after being thirteen years old and they become adult in traditional societies (Yaman, 2013, p. 46).

The name of *Himaye-i Etfal Cemiyeti*, which many bureaucrats supported besides Mustafa Kemal Atatürk, was changed in 1935 as the Child Protection Agency of Turkey. There are some works which aim at young people like preparing meals for students and public soup kitchens, institution care, nursery school, nurse college, voluntary sisters etc. In an undated copy of the ÇEK, it is stated that the duty of the institution is to obliged and take care of the child until s/he has a job. It is seen that ÇEK implements the employment policy for the young from this point, but there is not much detailed information on this situation. The institution provides more opportunities for girls, they can stay in the home until they are married, and they are given education at nursery schools and nurse colleges. The institution also help them financially after marriage. In accordance with these statements, ÇEK provides some services for young people but however it is a fact that there are a lot of ambiguity. There is no exact information about how long they will benefit from the institution, how much help is provided to the girls who are going to marry, and how much the nursery schools and nurse college graduates are paid.

Looking at SHÇEK's practices in terms of youth policies, it is observed that the works are more diversified and more systematic than ÇEK. The most obvious indicator of this is the establishment of the Youth Services Department. Among the services provided to young people, there is an opportunity to benefit from the institution care until the age of 18. However, in some discontent cases, this upper age limit could be increased. While the age limit for young people in secondary education was 20, the age limit for those in higher education was 25. It is stated that girls will be able to benefit from the services of the institution until they have enough capacity taking care of themselves (SHÇEK, General Directorate 1993, p. 15).

SHÇEK has provided protection care and rehabilitation centers, care and social rehabilitation centers, child and youth centres to children and young people who are victims of crime and living on the streets. These services have continued until 2014. However, since they are both referred by different names as well as pointing out the need to protect children and their victimization, these institutions have changed their names as Child Support Services in 2014. Starting from this, it is understood that ASPB, unlike SHÇEK, wants to gather these services in one hand, and care more about the integrity of the personality structure of children and young people and about avoiding the situations that will hurt their feelings.

Although the desired results have not obtained in the practices within SHÇEK, a more systematic mechanism has been performed than the institutions in the previous period

and social work have been tried to be gathered in one hand. With the establishment of the Ministry of Family and Social Policies in 2011, SHÇEK was closed down and its powers were transferred to the ministry. The ASPB period represents a new period for social work. The shutdown of the Youth Services Department is among the innovations of this period. In this case, the services provided by ASPB in the field of child and youth are relatively ambiguous compared to the SHÇEK period. Because all of the youth and child services are called child services.

ASPB has the Child Support Services for juveniles pushed to crime, children victim of crime between the ages of 11-18, who are living on the street or who are at risk of staying on the street. It provides temporary services to them and its aim is to protect children against social threats on the street. This service has been provided by a few institutions during the SHÇEK period. Child Support Services include child support centers for juveniles pushed to crime, child support centers for children victim of crime, child support centers for children living on the street, child support centers for unaccompanied refugee children, child support centers for pregnant children and the one who is a mother at an early age, and child support centers for children addicted to drug. It is seen that ASPB has many services for directly young people (children older than 11 years) under the roof of child support centers. These practices of ASPB are more systematic and solution-oriented than SHÇEK and ÇEK.

In the ASPB period, a policy which is similar to SHÇEK period has been adopted in terms of education. After the institution's support is over or reaching lawful age, services are provided to the students who are studying secondary school until the age of 20 and those who are studying higher education until the age of 25. However, services are provided in order to support, monitor and adapt the young to the society with the consent of them. The education of them has been prioritised and age limits have been lowered in both SHÇEK and ASPB. But this policy was not in the forefront during the ÇEK period. In fact, children were provided service until the age of 12 in the ÇEK's first years and then the age limit was increased to the age of 18. In this case, it can be said that ASPB and SHÇEK offer more systematic and developed services than ÇEK. It is also observed that ASPB follows same policies with SHÇEK in terms of providing job and occupation. The ÇEK has not been able to provide such significant and integrated services as the other two institutions.

In about a century-long time, social work institutions had different services for young people. Although these services were very rare at first, they increased in parallel with the progress of time and the development of the country. It has been seen that the institution closest to the near future offers more systematic and wider services than the old one.

Kaynakça/References

- Acar, H. (2005). *Cumhuriyet'in çocuk refahı politikasını yapılandıran bir sivil toplum örgütü: Türkiye çocuk esirgeme kurumu (1921-1981)* (2. bs.). Ankara: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayını.
- Acar, H. (2008). Türkiye'nin ulusal gençlik politikası nasıl yapılandırılmalıdır? *Uluslar Arası İnsan Bilimleri*

Dergisi, 5(1), 1-20.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ASPB. 2011 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi (10.06.2017): http://sgb.aile.gov.tr/data/5434f307369dc31d48e42dc5/2011_bakanlik_faaliyet_raporu.pdf
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ASPB. 2014 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi (25.05.2017): http://sgb.aile.gov.tr/data/5434f307369dc31d48e42dc5/2014_idare_faaliyet_raporu.pdf
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ASPB. 2015 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi (31.05.2017): <http://sgb.aile.gov.tr/data/5434f307369dc31d48e42dc5/2015%20Y%C4%B1%C4%B1%20Bakanl%C4%B1k%20C4%B0dare%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ASPB. 2016 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim adresi (28.05.2017): <http://idbb.aile.gov.tr/data/5885ba70369dc50e08106189/1%202016%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%20ve%20C4%B0%20C3%A7%20Kont.G%C3%BCvn.Beyan%C4%B1.pdf>
- Akyüz, E. (1991). Çocuğun güvenliği ilkesi ışığında korunmaya muhtaç çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 709-734.
- Albayrak, H. (1988). Himaye-i etfal cemiyeti. *Tarih ve Toplum*, 52, 31.
- Bayhan, V. (2015). *Türkiye’de gençlik sosyoloji çalışmaları*. Sosyoloji konferansları. No:52, s-355-390.
- Büyükköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cilga, İ. (1984). Yetiştirme yurtlarında toplumsallaşma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 2, 1-3.
- Cilga, İ. (1994). *Gençlik ve yaşam niteliği*. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Creswell, J.W. (2016). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları: araştırma deseni* (3. bs.). Selçuk B. Demir (Çev.). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Çalık, B. (2012). 14 Bin Kimsesiz Çocuk Evde Yaşayacak. *Sabah Gazetesi*. Erişim adresi (09.05.2017): <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/07/09/14-bin-kimsesiz-cocuk-artik-evde-yasayacak>
- Çavuşoğlu, T. (2005). *Sosyal hizmetlerin yakın tarihinden sayfalar: Türkiye çocuk esirgeme kurumu yapıları*. Ankara: SABEV.
- ÇEK Genel Merkezi. (1948). *Genel kongre iş ve hesap raporu. 25 ve 26 Yıllar (1946-1947)*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- ÇEK. (Tarihsiz). *Çocukların 40 yıllık koruyucusu: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*.
- Çengelci, E. (1996). *Cumhuriyet Türkiyesinde sosyal hizmetlerin örgütlenmesi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Türk sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler sistemi içindeki yeri*. Ankara: Özel Yayın.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018, Aralık). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü İstatistikler içinde. Erişim adresi (19.02.2019): <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf>
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2017, Aralık). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017 Bülteni içinde. Erişim adresi (19.02.2019): <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yayinlar-ana-baslik/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu-2017-bulteni.pdf>
- Demirbilek, S. (2000). Korunmaya muhtaç gençlerin topluma kazandırılmasında yetiştirme yurtları. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 15(2), 137-152.
- Denstad, F.Y. (2014). *Gençlik politikaları kılavuzu: Ulusal gençlik stratejisi nasıl geliştirilir?* (Çev. Hale Akay). İstanbul Bilgi Üniversitesi Şebeke Gençlerin Katılım Projesi Kitapları-No:1, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (5. bs.) California: Sage Publications Ltd.
- Dibou, T. (2012). Towards a better understanding of the model of eu youth policy. *studies of changing societies: Youth under global perspective*. *SCS Journal*, 1(5), 15-36.
- European Commission. (2013). Youth In Action Programm. Erişim Adresi (20.04.2017): http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/overview_en.htm
- Gençlik ve Spor Bakanlığı GSB. (Ocak 2013). *Gençlik ve spor bakanlığı çalışanları çalıştayı sorunlar ve çözüm önerileri*. Ankara: Türk Büro-Sen.

- Gündoğan, N. (1999). Genç işsizliği ve Avrupa Birliğine üye ÷lkelerde uygulanan genç istihdam politikaları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1), 63-79.
- İnan, A.N. (1996). Çocuk hukuku bakımından korunma kararı, koruma ve emniyet kavramları. Prof. Dr. Şakir Berki'ye Armađan. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, 5, 1-2.
- İnanır, S. (2005). Bildiğimiz gençliğin sonu. *Birikim Dergisi*, 196, 37-51.
- Kafadar, O. (2003). Türkiye'de gençliğin eğitimi sorunu ve kaynaklarına sosyo-kültürel bir yaklaşıml. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(3), 105-115.
- Karatay, A. (2007). *Cumhuriyet dönemi korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin politikanın oluşumu*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Köknel, N. (1981). *Cumhuriyet gençliği ve sorunları* (2. bs.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Okay, C. (1999). *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Saçan, S. (2010). *Sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumunda korunma altında iken aile yanına döndür÷len 6-18 yaşı çocuk ve gençlerin duygusal ve davranış sorunları; Kütahya ili örneği*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- SHÇEK Genel Müdürlüğü. (2009). *2008 Yılı faaliyet raporu*. Ankara: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.
- SHÇEK Genel Müdürlüğü. (2010). *2009 faaliyet raporu*. Ankara: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
- SHÇEK Genel Müdürlüğü. (2011). *Sosyal hizmetler rehber kitapçığı*. Ankara: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.
- SHÇEK Genel Müdürlüğü. (Kasım 1993). *1993 yılı çalışmaları değerlendirme raporu ve 1994 yılı hedefleri*. Ankara: Başbakanlık SHÇEK Basımevi.
- Şenocak, H. (2005). *Korunmaya muhtaç çocuklar: İstanbul yetiştirme yurtları üzerine bir alan araştırması*. (Doktora Tezi). İstanbul üniversitesi. İstanbul.
- Şenol, D. ve Dinç, A. (2016). *Korunmaya muhtaç çocuk olgusuna sosyolojik bir bakış. 14. uluslararası Türk dünyası sosyal bilimler kongresi*. Uluslararası Vizyon Üniversitesi. Gostivar/Makedonya.
- Şentuna, M. ve Çelebi, M. (2010). Türkiye'deki gençlik ve spor ile ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının gençlik politikalarının değerlendirilmesi ve bir model örneği. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 109-117.
- Tulay, M. Ş. (1959). *Korunmaya muhtaç çocuklar*. Adana: Doğan Basımevi.
- Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun İlk Yirmibeş Yılı. (1946). Ankara: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu.
- Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti Umumi Merkezi. (1934). *1932-1933. on birinci ve on ikinci seneler umumi kongresine verilen mesai raporu*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Williamson, H. (2007). A complex but increasingly coherent journey? The emergence of 'youth policy' in europe. *Youth&Policy*, 95, 57-72.
- Wyn, J. ve White, R. (1997), *Rethinking youth*. Australia: Allen & Unwin.
- Yaman, Ö.M. (2013). *Apaçi Gençlik. Gençlerin toplumsal davranış ve yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" altkültür grupları üzerine nitel bir araştırma*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Yentürk, N. ve Başlevent, C. (2008). *Türkiye'de genç işsizliği: etkileyen faktörler ve politika önerileri*. (s. 345-378) içinde N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemitlu (Ed.), *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları* (2. bs.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. bs.). Ankara: Seçkin.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 5(18), 43-57.
- Youth-Social Policy and Development Division. (2013). Erişim Adresi (02.04.2017): <http://social.un.org/index/Youth.aspx>